

Tematem artykułu jest książka bezpośrednio nie zaliczana do literatury Holocaustu, wybitna powieść Życie i los, rosyjskiego pisarza i dziennikarza Wasilija Grossmana, który dziś uznawany jest za jednego z najważniejszych twórców rosyjskich XX wieku. Życie i los okazuje się przykładem ujęcia dramatu Shoah na tle wojny jako części wielkiej Historii poddanej szaleństwu ideologii i polityki nazistów oraz terroru i rosnącego z drugiej strony antysemityzmu w państwie bolszewickim. Jednocześnie Zagłada pozostaje w tym utworze przede wszystkim tragedią konkretnych osób, widziana w porządku pojedynczej ludzkiej egzystencji, która nie daje się nigdy całkowicie sprowadzić do tego, co bezosobowe i masowe. Indywidualna perspektywa humanizuje obraz historii, ale też i go podważa w jego ogólnych strukturach i narracjach. Artykuł opisuje elementy, które składają się na żydowski wątek utworu. Dla jego odczytania ważny okazuje się szerszy kontekst biografii Grossmana i historia powstania oraz wydania powieści Życie i los. Jak widać? rosyjski pisarz dokonał dwóch znaczących gestów w odniesieniu do problemu reprezentacji Zagłady: z jednej strony zwrócił się ku konwencjom literackim, wykorzystał epicki rozmach, kompozycję wielowątkową i panoramiczne ujęcia wraz z ich koncepcją realizmu, wehikularności słowa, a jednocześnie wyszedł poza estetyczne ramy tekstu literackiego, wprowadził elementy lirycznych opisów i autobiograficzne akcenty oraz podkreślił etyczny wymiar całości? jako formy pamięci o tych niezliczonych ofiarach nie tylko Zagłady, ale i każdego XX wiecznego totalitaryzmu.